

Piše: Ivan MARTINAC

HOMMAGE UMJETNICIMA KOJI SU NAS NAPUSTILI

Želio sam razgovarati s pomoćnim biskupom splitsko-makarskim dr. Marinom Barišićem, kojega poznajem od veljače 1980., točnije - otkako je Filmska biblioteka Eklipse tiskala *Stradanje Ivane Orleanske*, ali se on žurio u zračnu luku da bi sudjelovao otvaranju velike izložbe *Hrvati, kršćanstvo, kultura, umjetnost* u Sikstinskom salonu Vatikanskih muzeja.

Piši po savjesti, reče mi, i vjerujem da nećeš pogriješiti.

Posebni sud

Hinduisti i ostali koji slijede Krišnu vjeruju u metempsihozu (seobu duša) gdje se jedna te ista duša reinkarnira u različitim tijelima (nakon smrti jednoga u drugom tijelu) prema karmičkom zakonu, koji se gotovo automatski ostvaruje kao nagrada ili kazna za prijašnje živote.

Kršćanska eshatologija polazi također od vjerovanja da je tijelo smrtno a duša besmrtna, vječna, ali da svaka pojedina duša živi u zajedništvu sa samo jednim tijelom... ili kao što piše u *Poslanici Hebrejima* (9,27) »Ljudima je jednom umrijeti, a zatim na sud«. Sv. Pavao ne kaže na koji sud - posebni (pojedinačni) ili Posljednji, ali očito misli na onaj koji slijedi neposredno nakon smrti, što znači - posebni.

Profesor fundamentalne teologije Giuseppe Lorizio tvrdi da je presuda u trenutku smrti jedini jamac čovjekove slobode jer čini konačnom slobodnu odluku što ju je isti donio za života, pa i ako je ta odluka - raskid s Bogom, za što je kazna - pakao. Uz to, takva presuda (po Loriziju) naglašava da je zemaljski život dragocjeno dobro, tj. da je naše zemaljsko postojanje naša jedina mogućnost, koju možemo ostvariti u povijesti i da drugih mogućnosti nema.

Slično razmišlja i msgr. Gaston de Segur: Volja osuđena grješnika ostaje zauvijek onakva kakva je bila u trenutku smrti, jer je tada sa slobodom i s milošću Božjom svršeno! Ako ste izabrali Zlo, izabrali ste i vječnu kaznu u paklu!

Posebni sud, kao što vidimo, pretpostavlja: da se duša može spasiti samo dok je u zajednici s tijelom, te da je pakao od samoga početka nastanjen ljudima.

Međutim, za takav sud gotovo da i nema primjera u *Evande-*

Dan svih duša

Vjerujem da su duše pokojnika ili u raj, gdje počivaju u miru Božjem, ili u čistilištu, gdje »rade« na svojem spasenju. To naravno znači da se nikoga, ama baš nikoga, na posebnom, pojedinačnom sudu ne osuđuje na pakao i da od zadnje ure čovjekova života ne zavisi vječnost, jer se njegova duša još uvijek može spasiti i nakon rastanka s tijelom, u čistilištu

Ivan Martinac: Grad u sivom, 1992., kadar 77

ljima, osim onoga kod Luke. Evangelist nam Luka (16, 22-23) priča naime jedinstvenu priču o siromašnom Lazaru i bogatašu. »Kad umrije siromah kaže Luka) odnese ga anđeli u krilo Abrahamovo. Umrije i bogataš te bude pokopan. Tada, u teškim mukama u paklu, podiže svoje oči te izdaleka ugleda Abrahama i u krilu mu Lazara zavapi...«

Drugi je primjer više nagrada nego presuda, iako je i presu-

znaje i posebni (pojedinačni) i Posljednji sud, i na oba se može »zaslužiti« pakao.

Kako je to moguće? Kako je moguće da se duši sudi dva puta s unaprijed poznatim rezultatom? Ne bih želio biti preuzetan, niti mi je namjera sporiti se s Crkvom. Ali, ako je netko osuđen na pakao, zašto ga opet zvati kao da je riječ o kazališnoj predstavi.

Istinabog, jedan mi svećenik u zrelih godinama, a uz to vrlo pametan, reče da je i to pakao - da se iz pakla zovu i ponovno tamo vraćaju, ali ta mi se dosjetka uopće ne sviđa.

Dobro, oni koji su već u raj, došli bi (doletjeli) do Kristove desne strane i vratili se u raj. Za njih je Posljednji sud (da budem sasvim iskren) uzbudljiva dogodovština.

Oni kojima je smak svijeta prekinuo zemaljski život, dolaze pred Kristovo lice da čuju njegovu presudu, prvi i posljednji put, i kakva bila da bila ne smiju se buniti.

Ali oni koji se iz »ponora paklenih« skupljaju Kristu slijeva, koji su jedva dopuzali do njegovih nogu, a čeka ih povratak, ne samo među »plamene jezike«, nego u onu »najstrašnijiu unutaraju vatru«, u »beznade duše... ne, to ne mogu ni zamisliti, ponovljeno suđenje s istom presudom za mene je golema tajna, čije rješenje (ponovit ću) vidim jedino u čistilištu.

Čistilište

Prema dogmi Katoličke crkve, donesenoj na 25. zasjedanju Tridentskog sabora, 4. prosinca 1563. (koju druge kršćanske Crkve odbacuju) čistilište je STANJE između blaženstva (raja) i vječne kazne (pakla), a vjernikova mu se duša podvrgava da bi se očistila od grijeha koji se mogu očistiti, i tako očišćena »vatom očišćenja« dočekala svršetak svoje vremenite kazne. U posljednje se vrijeme sve manje i manje govori o čistilištu, te su i mnogi katolici na nj zaboravili, ali ja čvrsto vjerujem u obje njegove istine - da postoji i da se dušama u čistilištu može pomoći molitvama i svetim misama.

Glede misa, moram priznati da me je ugodno iznenadio veliki psiholog Carl Gustav Jung, koji je u Psihološkom komentaru za *Bardo Thödol (Tibetansku knjigu mrtvih)* pohvalno govorio o njima. »Osim misa koje se posvećuju mrtvima u Katoličkoj crkvi naša je briga za mrtve spala na najniži stupanj... Katoličke mise zadušnice namijenjene su psihičkom dobru pokojnika i nisu samo zadovoljavanje žalosnih osjećaja.«

Čvrsto vjerujem da isto onako kao što može spasiti nekoga od fizičke smrti (od metka!) zakrivilši ga svojim tijelom, čovjek može spasiti i nečiju dušu u čistilištu, zakrivilši je svojom ustrajnom molitvom.

Također vjerujem (a u tome se razlikujem gotovo od svih drugih) da su duše pokojnika - ili u raj (gdje počivaju u miru Božjem) ili u čistilištu (gdje »rade« na svojem spasenju). To naravno znači da se nikoga (ama baš nikoga!) na posebnom (pojedinačnom) sudu ne osuđuje na pakao i da od zadnje ure čovjekova života ne zavisi vječnost, jer se njegova duša još uvijek može spasiti i nakon rastanka s tijelom, u čistilištu... a to, razumije se, znači da je pakao (barem do Posljednjega suda) prazan, u smislu da nije nastanjen ljudskim osobama, jer je na žalost oduvijek nastanjen palim anđelima.

Je li pakao prazan?

Sv. Terezija Avilska, sv. Gemma Galgani, sv. Bruno, don Bosco, vidjelica Anna Katherina Emmerich, fatimske vidjelice Lucija i Jacinta i mnogi drugi kršćanski mistici »silazili« su nad pakao, vidjeli »plamene jezike«, čuli krike očajanja. Kako to povezati s mogućnošću da je pakao prazan? Možda time da su muke u čistilištu najčešće paklene, a i čistilišni oganj paklenski izgleda, samo što je to (kako reče Maria Valorta da joj je rekao Krist) oganj ljubavi, a ne strogosti.

Stajalište (ili teoriju) švicar-

skog teologa Hans Urs von Balthasara, koji drži da bi pakao uistinu mogao biti prazan, jer će beskonačno Božje milosrđe spasiti sve duše, neki drugi teolozi komentiraju - da se i oni tome nadaju, ali da su to ipak, samo, »izrazi nade«, jer nitko ne zna, niti može znati, na koji su način povezana dva Božja atributa - milosrđe i pravednost.

Bilo kako bilo, draže mi je ime za Dušni dan - Dan svih duša - nego Dan mrtvih, draže mi je vjerovati da sve duše koje su ikada bile na Zemlji (svih dvadeset milijardi!) još uvijek imaju svoju šansu.

da. Kada su Isusa razapeli, razapeše istodobno i dvojicu razbojnika, jednoga njemu zdesna, a drugoga slijeva. U Matejevu i Markovu *Evangelju* obojica ga vrijeđahu, kao i svjetina. Kod Ivana su šutili, nisu govorili pa nisu ni vrijeđali, a samo Luka (23, 39-43) pravi razliku između njih. Onaj slijeva ga je pogrđivao, a onaj zdesna prekoravaše prvoga i na kraju reče Isusu: »Isuse, sjeti me se kada dođeš u svoje kraljevstvo«, a On će mu: »Zaista, tebi kažem - danas ćeš biti sa mnom u raj«. *Evangelje* ih ne imenuje, ali legenda Dobroga razbojnika (koji se pokajao) zove Dizma (Dysmas), a Zloga - Gestas.

Posljednji sud

I More i Podzemlje predadoše mrtvace koje su držali. I bili su suđeni, svaki »po svojim djelima«. I tko god se ne nade zapisan u »knjizi života« bačen bi u jezero ognjeno.

To su rečenice iz *Apokalipse*,

zaključne knjige *Novoga zavjeta*, što ju je apostol i evangelist Ivan napisao u 95. godini, u rimskom zatočeništvu na Patmosu. U njoj još piše da spašenih ima samo 144.000 (12x12x1000) što je doista malo, ako znamo da je na Zemlji već do sada živjelo oko 20 milijardi ljudskih bića.

U Ivanovu *Evangelju* (5,22) stoji da »Otac, doista, ne sudi nikome, sav sud je predao Sinu«, a Sin je Božji, kao što znamo i Sin Čovječji, dobro nas poznaje i ne želi spasiti one koji to ne žele, ili, kao što se jednom »povjerio« sv. Rozi iz Lime: »Kćeri moja, ja ne osuđujem nikoga drugog osim onih koji žele biti osuđeni«. Ali zašto je neusporedivo više zlih koji mrže Boga (svoje glavih i taštih što mrže Boga), te najposlije - zašto je »broj duša koje žive u stanju milosti vrlo, vrlo ograničen«, kako reče Lucija, vidjelica iz Fatime - velika je tajna, čije rješenje vidim u čistilištu.

Za sada, kršćanski nauk pri-

Splitski requiem

U 1990. (koja je uistinu kosila oštrm kosom) i u godinama nakon nje, što čine posljednje desetljeće ovoga krvavog stoljeća, Split je zauvijek napustilo sedamdeset umjetnika i poznavatelja umjetnosti.

1990. Nikola Disopra, Frano Gotovac, Toma Bebić, Kruno Quinen, Aleksandar F. Stasenko, Marko Demicheli, Josip Poseđel, Mate Raos, Ante Matanović, Milan Tolić, Momčilo Popadić, Stjepan Benzon...

1991. Zvonko Lepetić, Ana Roje, Tonči P. Marović, Paško Bertolino, Miljenko Štambuk...

1992. Duško Kukovec, Antun Mladen Vranješ, Neven Šegvić, Vojka Bužić, Petar Zrinski...

1993. Andrija Frank, Marija Danira, Danilo Kabić, Živko Vekarić...

1994. Vladimir Rismondo, Vedran Gligo, Jure Franičević Pločar, Ante Šitić, Božena Kolničar, Josip Kirigin, Žarko Tur-

keto, Radovan Vidović...

1995. Čiro Čulić, Živko Jeličić, Filka Dimitrova-Pletikosić, Branko Bavčević, Jugoslav Nalis, Miljenko Smoje, Sava Komnenović, Đermano Mitrović, Vassja Kovačić...

1996. Željko Radmilović, Božidar Matas, Cvito Fisković, Asja Kisić, Petar Zdravko Blajić, Željko Maganjić, Vuko Bombardelli, Ivan Cvitanović, Ante Marušić Fabjanac...

1997. Srećko Diana, Zvonimir Kovač, Andrija Krstulović, Eugen Buktenica, Milorad Družević, Miloš Tripković...

1998. Joško Kulušić, Ivica Ferri Čertić, Marin Katunarić, Lovro Perković, Kruno Prijatelj, Ljubo Plenković, Pavao Šoić, Alma Peranić, Neva Bulić-Plečić...

1999. Veljko Vučetić, Ivo Svetec, Berislav Kalogjera... Počivali (kad-tad) u miru Božjem!